

ಶ್ರೀವಿಜಯನ

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಂ

ಪದಚ್ಛೇದ, ತಾತ್ಪರ್ಯ, ಲಘುಟಿಪ್ಪಣಿ,
ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದ

ಆರ್ವಿಯಸ್ ಸುಂದರಂ
ದೇವೇನ್ ಎಂ. ಪಟೇಲ್

Śrīvijaya's
KAVIRĀJAMĀRGAM
[The Way of the King of Poets]
English Translation with notes

R.V.S.SUNDARAM
DEVEN M. PATEL

ಉಷಾ ಪ್ರಕಾಶನ
ಮೈಸೂರು
2014

Śrīvijaya's

Kavirājamārgam

Word splitting, Meaning and notes in Kannada
English Translation with Notes

by

R.V.S.Sundaram, Professor and Director(Retd.)
University of Mysore, Mysore, India
and

Deven M. Patel, Associate Professor of Sanskrit and
the literatures of South Asia at the University of
Pennsylvania, U.S.A.

ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ: ೨೦೧೪

ಪುಟಗಳು: ೨೦+೪೦೬

ಬೆಲೆ: ರೂ. ೩೦೦

ಪ್ರಕಾಶಕರು: ಉಷಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು

ಮುಖಪುಟ: ಶ್ರೀಕಂಠಮೂರ್ತಿ

ಡಿಟಿಪಿ: ಮಂಜುಳಾ ಮುರಳಿ, ಮೈಸೂರು

ಮುದ್ರಕರು: ಕಮಲ್ ಇಂಪ್ರೆಷನ್ಸ್, ಮೈಸೂರು

First published: 2014

Pages: xx+406

Price: Rs.300

(C) Authors

Published by: Usha Prakashana, Mysore

Cover design: Srikanta Murthy

Typeset by: Manjula Murali, Mysore

Printed at: Kamal Impressions, Mysore

“ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಕನ್ನಡ ಜನರ ಘನತೆಗೌರವಗಳನ್ನೂ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಸಮೃದ್ಧಿಗಳನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಸತ್ತ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನೂ ದೀಪಸ್ತಂಭದಂತೆ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿರುವ ಅನನ್ಯ ಮಹತ್ತ್ವದ ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥ. ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಸತ್ತ್ವವನ್ನೂ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವ, ಬೆಲೆಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸ ಇಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಡೆದಿದೆ. ಈ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳು ಭಾಷೆ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸು, ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಚರಿತ್ರೆ, ಧರ್ಮ, ಇತಿಹಾಸ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಭೌಗೋಳಿಕಸೀಮಾವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಜನರ ಶೀಲ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಈ ಮೊದಲಾದುವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಳಕೊಂಡಿವೆ. ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವೇನೋ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರದ ಪರಾಮರ್ಶೆ; ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕೃಷಿಗೆ, ಕಾವ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಅದರ ಅನ್ವಯವೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ಲಕ್ಷ್ಯ.”

ಟಿ.ವಿ.ವೆಂಕಟಾಚಲ ಶಾಸ್ತ್ರೀ (ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ, ೨೦೧೧, ತುಮಕೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ)

“The text that announces the new vernacular aesthetics is the *Kavirājamārgam*, “The Way of the King of Poets”, written probably near the end of the reign of Nṛpatuṅga Amoghavarṣa, and no doubt in Mānyakheta, his new capital city in northeastern Karnataka. In fact, the *Mārgam* may have been the first text in world culture to theorize a vernacular poetics. It shows itself to be vitally aware of the normative claims of a transregional cultural order and a readiness to conform to its demands even while developing strategies for negotiating difference from it in order to both equal and displace it. The work must thus be central to any analysis of the process of vernacularization.” Sheldon Pollock [*The Language of the Gods in the World of Men*. (Delhi: Permanent Black, 2007), 338.]

A Note on Transliteration

The standard transliteration for Kannada and other Indian languages is used.

Diacritics used in this book:

ē and ō for long e and o

n, ñ, ñ̃, ṅ, m for nasals

ṁ for *anusvāra*

Except for the original title of the book (*Kavirājamārgam*), all the other names are used without nominal suffix (Nṛpatuṅga for Nṛpatuṅgan, *Kāvyādarśa* for *Kāvyādarśaḥ*).

Preface

The *Kavirājamārgam*¹ may be translated as *The Way of the King of Poets* and is the first extant work of early Kannada. It was composed in the ninth-century by a poet-scholar named Śrīvijaya, who worked in the Rāṣṭrakūṭa court of Amōghavarṣa Nṛpatuṅga, a king who ruled in an area known as Māṇyakhēṭa from 814 to 877 CE. The *Kavirājamārgam* has been called a work of “poetics.” This is an accurate designation for this text insofar that it is intimately related to the earliest Sanskrit works on poetics *Kāvyaḍarśa* (*Mirror of Kāvya*), by the seventh-century scholar Daṇḍin, and its near-predecessor *Kāvyaḷaṅkāra* (*The Ornaments of Kāvya*) by Bhāmaha.² The *Kavirājamārgam* is, however, more than a work on poetics. In addition to the topics generally proper to the study of *kāvya* in early Sanskrit texts (tropes or *alaṅkāras* and the features, flaws, and types of literature), it touches on issues related to grammar and prosody, history and geography, and, for lack of a better word, the “nativity” of a region’s aesthetic dispositions.

¹ Kannada manuscripts render the name of the text as *Kavirājamārgam*, with the *anusvāra* (ṁ).

² Of the five hundred and thirty-six verses of the *Kavirājamārgam*, about two hundred and thirty of the verses (half of the work) bear the influence or awareness of Dandin’s *Kavyādarśa*, and about forty-five of them demonstrate an awareness of Bhāmaha’s work (examples from the first chapter include: 1.10, 1.12, 1.20, 1.22, 1.62, 1.69-70). The remaining verses are original to Śrīvijaya.

A work of poetics, or of any technical genre (*śāstra*), presumes a body of literary work. It is unclear if the poets of this period, and just prior to the

Kavirājamārgam, wrote in both Sanskrit and Kannada, or solely in Sanskrit or in Kannada, but we may presume that there were many poets prior to Śrīvijaya's time composing in Old Kannada, suggestive of a rich culture of literary creation.

The first section of the *Kavirājamārgam* deals with flawed usages (*dōṣa*) and non-flawed, or elegant, usages (*adōṣa*). Śrīvijaya introduces the Kannada genres of *cattāṇam* and *bedanḍe* (1.33-35), and though he follows Daṇḍin in delineating the genres of *gadya* (prose), *padya* (verses), and *campu* (mixed prose and verse), he designates *campu* as *gadya-kathā* (prose narrative). The author of the *Kavirājamārgam* also speaks to the oldest aspects of the Kannada language, the mixing of Kannada and Sanskrit words, and seems, by and large, to be addressing working poets – exhorting them to produce “non-flawed” compositions.

The second chapter of the *Kavirājamārgam* primarily concentrates on “ornaments of sound” (*śabdālankāra*). It commences with a discussion of flawed usages (*dōṣa*) to be avoided by poets, such as those associated with using letters, adjectives, consonant clusters, and indeclinable word-forms in improper ways. Only after outlining flawed usage does Śrīvijaya explain the traditional tropes associated with sound: alliteration, assonance, homophony, etc. He also speaks to the very important conceptualization of *prāsa*, a special feature of

Kannada (and Telugu) prosody that involves the repetition of the second syllable of the first metrical line (with the same consonant, but potentially different vowels) in all the lines of the verse (2.30-2.45). The author then introduces two geographically inflected “ways” (*mārga*) for composing poetry: the so-called *dakṣiṇa-mārga* (the Southern way) and the *uttara-mārga* (the Northern way).

These *mārga* are, for Śrīvijaya, connected with styles of poetic usage, different from the various “styles” (*rīti*) identified in Sanskrit poetics (called by such names as *gauḍī*, *vaidarbhī*, etc.). His definitions for each *mārga* are clear but the Kannada examples are not so clear, and it is thus difficult to differentiate the *mārga*, difficult to apply the logic of the “ways” to the examples themselves.

Another issue concerns the concept of *deśī* (regional nativity), which is often held in contrast to the concept of *mārga* (refined or ordered styles). There are many *dēśa* or regions (a number often given is sixty-four), which have their own language, their own styles, and their own literatures. Each of these regions has, in turn, their own *mārga* and *dēśī* registers of usage in their language, although usually verse that follows Sanskrit norms is thought to be *mārga* and that which follows more “native” norms *dēśī*. Generally the Northern way (*uttaramārga*) indexes verse composed in the *gauḍī rīti* (a style characterized by ornate and complex verbal formations) and the Southern way (*dakṣiṇamārga*) is connected with verse composed in the *vaidarbhī rīti* (a style that proves more accessible and graceful on account of avoiding excessive embellishment). Perhaps the import of these

categories can be applied to the examples given by Śrīvijaya in the *Kavirājamārgam* but such a proposition is open to wide debate. Some verses, for example, are more *mārgi* (in their meters, diction, etc.), some more *dēśī* (native meters, regionalized themes, etc.), and some are interwoven in ways that are difficult to disaggregate. Pure *dēśī* may only exist, if at all, in the folk literature of a region.

The second chapter also has something to say about *rasa* – primarily about the language of *rasa* and not necessarily the philosophy of *rasa*. The question Śrīvijaya is interested in is: how does language indicate *rasa*? This discussion gives way to the third chapter of the work, which deals almost entirely with the “ornaments of meaning” or *arthālaṅkāra*. The author details thirty-four *arthālaṅkāra* (some reckon thirty-five or thirty-six) found in Daṇḍin’s and Bhāmaha’s texts and adds two others (*bhāvika* and *dhvani*).³ In this third chapter, *rasa* is considered to be an *alaṅkāra*. Śrīvijaya recognizes nine *rasa*-s as *alaṅkāra*-s (including the controversial *śāntarasa* or *rasa* linked with yogic tranquility). Chapter Three, and the work as a whole, concludes with a definition of *mahākāvya*, the most celebrated genre of *kāvya*. Unlike Daṇḍin, Śrīvijaya chooses to present the characteristics of *mahākāvya* at the end of the work rather than at the beginning.

³ Since Daṇḍin and Bhāmaha do not mention these latter two, it is not clear if these two were added later or if there is some connection with Ānandavardhana’s technical use of the term *dhvani* as indicative of a suggestive force in language, an idea whose genesis is more or less contemporaneous with the *Kavirājamārgam*.

The *Kavirājamārgam* follows the general tenor of early Sanskrit *alaṅkāraśāstra* in presenting de-contextualized truths about language and rhetorical effect in poetry to evoke aesthetic pleasure. Śrīvijaya's ninth-century masterwork, however, unlike the Sanskrit works, represents a full awareness of predecessors and does not obscure its relationship to a broader tradition of Indian poetics, albeit one that is only a couple of hundred years old. The work is also temporally marked. The patron of the work (Nṛpatuṅga) is invoked constantly, celebrated, and given the credit for creating, or allowing the creation of, such a great work. The regional specificity and specialness of the Kannada region and its aesthetic sensibilities are unreservedly foregrounded by Śrīvijaya (1.36-1.42). While addressing most of his observations to the wider world of poetry – whether composed in Sanskrit, in Prakrit, or in regional or native literatures – Śrīvijaya draws a very sharp, and unique, line between the good and the bad in Kannada poetry. He consistently prizes “non-artificial” technique, “training” (1.11) gathered from the compositions of earlier poets, and innovation in poetry (1.10, 1.14). He conveys a principled aesthetic that values brevity (1.15) and ethics (1.17). Counter to the rhetoric of language-politics in today's India that often conceptualizes a sharp divide between the regional and the cosmopolitan throughout time, Śrīvijaya speaks about the differences between Sanskrit and Kannada in his era – and, indeed, *mārga* and *deśī* modes generally – in measured, thoughtful, and deeply insightful ways (1.26, 1.41, 1.42).

To bring forth a comprehensible translation of the *Kavirājamārgam* has truly required a collaborative effort.

The authors wish to acknowledge, therefore, with the most profound gratitude, several people without whose assistance this work would not have been possible. First, with folded hands, we thank Dr. T.V. Venkatachala Sastry, eminent scholar of Classical Kannada. His wise suggestions have guided all stages of this volume's preparation. In fact, the text used for the translation has incorporated many of his interpretations, which consistently prove to be appropriate to the context and unflinchingly logical. We also acknowledge Shri Ramakrishna Joshi, a scholar of Old Kannada, Sanskrit, and English, for reviewing the entire text. Also, thanks goes to Dr. Akkamahadevi, who read the entire text and made valuable suggestions for its improvement, as well as to Shri M. Kartik, whose pointed observations and suggestions have also made this text better.

Finally, our praise goes to Usha Publications for agreeing to undertake this publication, to Smt. Manjula Murali for diligently type-setting the text, and to Srikanta Murthy for the lovely cover design.

Dr. C. Naganna

Professor of English & Director

Prasārāṅga (Publication Directorate)

University of Mysore

Mysore, India

Kavirājamārga : an ageless Text

Kavirājamārga is a text that deals with poetics and, as all stalwarts in the field have agreed, it is indubitably the first of its kind. Lucidity is its style. Another facet of the work is its appropriateness. In addition to these two important characteristics, the author of the work has an independent approach. He has been very courteous to his patron-king and, therefore, calls this approach as *Nṛpatuṅgadēvamārga* or *Nṛpatuṅga-vicārakrama*. If only his successors had followed him in finding a mode of expression in Kannada poetry, Kannada poetics would have been more independent and less indebted to its Sanskrit counterpart.

But the people of the Kannada land will ever be grateful to Śrīvijaya, the author of this splendid work, for speaking in exalted terms about the uniqueness of the land and its people. He has taken into account the intrinsic worth of the Kannada language and, at the same time, he has paid due recognition to the ideals of the Sanskrit language. He has thus provided a very dependable guide to future generations of both poets and aestheticians. That is the reason why the author of *Kavirājamārga* became the

first teacher of Kannada poetics, according to Dr. K. Krishnamurthy.

Dr. R.S. Mugali, an authority on the history of Kannada Literature opines that “*Kavirājamārga* reflects the contours of the Kannada land and the Kannada language and hence its greatness lies in its capacity to enlighten the poets of eminence.” It is not a work of great poetry, as it deals with the knowledge of poetry; but within its limitations, it is a work that is worth its weight in gold. The noted academic Prof. M.V. Seetharamaiah says “The Sanskrit aestheticians share half of this gold and the remaining half, of course, belongs to Śrīvijaya himself.” If there is Nṛpatuṅga’s picture on one side of the coin, the other side has the picture of Śrīvijaya’s work. *Kavirājamārga* is the coin that has both the royal stamp and Śrīvijaya’s signature.

If we take a look at the three parts of *Kavirājamārga*, it becomes at once clear that the author is covering the entire gamut of topics that are relevant to obtain a wholesome view of the development of Kannada poetics. Therefore, this work is not only historically important but it is a treasure-trove of aesthetics and poetics as well.

The English version of the work has been a long felt need and the same is being fulfilled by Professor R.V.S.Sundaram and Professor Deven M. Patel. RVS, as he is affectionately called in the State of Karnataka, has done yeoman service to both Kannada and Telugu literatures during these four decades. He is respected by both the Telugu-speaking people and the Kannadigas.

Now translating Kavirājamārga into English, these two scholars have earned our gratitude which will only grow with the passage of time. This work will certainly be a gem among the corpus of their writings which is not only impressive but also valuable.

The authors have given the Kannada original along with the English translation so that scholars may verify the authenticity of both the original and translation. This is the hallmark of scholarly grace and humility. Although I am not a scholar of Kannada Classical Literature, I am extremely grateful to both Prof. Sundaram and Prof. Patel for giving me an opportunity to write a few words of appreciation of their effort.

The quantum of work that has been translated into Kannada from other languages is quite large compared to the works that have flowed into other languages from Kannada. There is an urgent necessity to carry our best works into other languages. Professor RVS, with his rich experience as a scholar, knows what is best for Kannada at the present times and, therefore, he has undertaken this collaborative task and has completed it well within time. I earnestly pray that he would select a few more classical works and accomplish the translation work so that we can count ourselves among the people of very strong and sturdy literatures. I thank RVS once again for this rare opportunity of writing a few words at the start.

ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು

ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನಕೃತಿಯನ್ನು ಅಭಿಮಾನಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾರ್ಗ ತೋರಿದವರು ಪ್ರೊ. ಎಂ.ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರೊ. ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ. ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಮಹನೀಯರನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನೆಯಬೇಕು.

ಇಂಥ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅನುವಾದ ಮಾಡುವುದು ಇನ್ನೂ ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸ. ಈ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯದ ಹಂತಹಂತದಲ್ಲೂ ನೆರವಾದವರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪಂಡಿತರಾದ ಡಾ. ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರೀ ಅವರು. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಅವರು ಊಹಿಸಿದ ಪಾಠಗಳನ್ನೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಡಾ. ಟಿ.ವಿ.ವಿ. ಅವರಿಗೆ ಅಭಿವಂದನಾಪೂರ್ವಕ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

“ಕಾಣನೇಗೆಯ್ದುಂ ತನ್ನ ದೋಷಮಂ ಕಾಣದಂತೆಂದುಂ ಕಣ್ಣೆ ತಮ್ಮ ಕಾಡಿಗೆಯಂ | ಪೂಣೆಗನಾದುದೆಂ ಪೆಱರಿಂ ಜಾಣರಿನೋದಿಸಿ ಪೇಟ್ಟುದು ಕಬ್ಬಮಂ||” (ಪ. ೪೫). ಇದು ಅದ್ಭುತವಾದ ಸಲಹೆ. ಇದರಂತೆ ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಾದ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಜೋಶಿ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಓದಿ ಸಮಂಜಸವಾದ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಇದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಓದಿದ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಡಾ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ. ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ನಮ್ಮ ಜತೆ ಇಂಥ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಶ್ರೀ ಎಂ. ಕಾರ್ತಿಕ್. ಇವರೆಲ್ಲರ ಜತೆ ನಮ್ಮ ಸಂವಾದಗಳನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಇಂಥ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದೂ ಒಂದು ಸಾಹಸವೇ. ಈ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದ ಉಷಾ ಪ್ರಕಾಶನದವರಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು. ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದ ಶ್ರೀಮತಿ ಮಂಜುಳಾ ಮುರಳಿ ಅವರಿಗೆ, ಮುಖಪುಟದ ಅಲಂಕರಣ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಕಂಠಮೂರ್ತಿ ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಮುನ್ನುಡಿ

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಕನ್ನಡ ಜನರ ವಾಚ್ಯತೆಯ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲ; ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಸಾರಸ್ವತ ಸಾಧನೆಗೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಗೆ ಕಣಿಕೆಯಾಗಿ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಬೆಳಕನ್ನು ಕಂಡ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿ. ಕನ್ನಡ ಶ್ರೀಗಂಧದ ಪರಿಮಳ ಮರದ ಮೂಲಕವೇ ಬರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಅಕ್ಷರ ಕೃತಿಯ ಮೂಲಕವೂ ಸಹೃದಯರ ಮನಗಳನ್ನು ರಂಜಿಸಬಹುದು. ಶಾಸ್ತ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನವೇ ಸಂಭವಿಸಿದ ಸಾರಸ್ವತ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ ಘನತೆ ಶ್ರೀವಿಜಯನದು, ಅದಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗ ತೋರಿದ ಖ್ಯಾತಿ ನೃಪತುಂಗನದು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಭರತನ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಅರಿಸ್ಟಾಟಲ್‌ನ ಪೊಯೆಟಿಕ್ಸ್, ದಂಡಿಯ ಕಾವ್ಯದರ್ಶ, ತೊಲ್ಕಾಪ್ಪಿಯರ ತೊಲ್ಕಾಪ್ಪಿಯಮ್, ರೇಚನನ ಕವಿಜನಾಶ್ರಯದಂಥ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ದೇಶೀಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಗೆ ತೊಡಗಿದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಂಥ ಇನ್ನೊಂದು ಕೃತಿ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಂಥ ಕೃತಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅದನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಎಲ್ಲಾ ಕವಿಗಳು, ಲಕ್ಷಣಕಾರರು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಸ್ಮರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕೃತಿಯಿಂದ ಉಪಕಾರ ಪಡೆದ ಲಕ್ಷಣಕಾರರು ಕೂಡ ಇದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸದಿರುವುದು ಸೋಜಿಗವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಮೇಲೆ ಇದು ಪ್ರಪಂಚದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಸ್ಥಾನ ಸಿಕ್ಕಿದ ಅನಂತರ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥ ಪಂಡಿತರ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿವೆ.

“ಭಾರತಮಾತೆಯ ತನುಜಾತೆ, ಜಯಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ” ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯ ಊಹೆಯಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯತೆಯನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರ

ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇವತ್ತಿನದಲ್ಲ. ಅಶೋಕನು ಬಂದು ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದಾಗಲೇ ಬೇರೆ ಭಾಷಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಕನ್ನಡಿಗರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡನಾಡಿಗೆ ಬಂದ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಸಂಯಮಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಚಂದ್ರಗಿರಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದ್ದನ್ನು ಈಗೀಗ ಪ್ರಪಂಚದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವೊಂದನ್ನೇ ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ನಿದರ್ಶನವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಚಂಪೂ ಸಾಹಿತ್ಯ, ರಗಳೆ, ಷಟ್ಪದಿ, ಕೀರ್ತನೆ, ತ್ರಿಪದಿ ಮುಂತಾದವೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡದ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದ ರೀತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿವೆ.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಂಥ ಕೃತಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಲು ಕಾರಣ ವೇನೆಂಬುದು ಅನೇಕ ಊಹೆಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ತಾತ್ವಿಕರು, ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ದುರ್ವಿನೀತನಂಥ ಕನ್ನಡ ರಾಜರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪೋಷಣೆ ನೀಡಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಇದರ ಜತೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತಗಳ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು, ಶಾಸ್ತ್ರಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಭಾರತೀಯತೆಯ ವಿಕಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಒಂದು ಕಡೆ, ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಮೂಲಕ ಪರಿಚಯಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇವೆ.

ಭಾರತೀಯ ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಭರತನ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ರಸಚರ್ಚೆ, ಕಾವ್ಯ ಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪಗಳ ಮೀಮಾಂಸೆ, ಮಾರ್ಗ-ದೇಶಿಗಳ ವಿವೇಚನೆ, ಕಾವ್ಯಶೋಭೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಅಲಂಕಾರಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಮೇಲಿನ ವಿಷಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡಿದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪೈಕಿ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದವು ಭಾಮಹನ ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರ ಮತ್ತು

ದಂಡಿಯ ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದಂಡಿಯ ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶ ಪ್ರಪಂಚದ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

ಶ್ರೀಲಂಕಾದ ಪ್ರಮುಖ ದಾರ್ಶನಿಕನೂ ಪಂಡಿತನೂ ಅನುವಾದಕನೂ ಆದ ರತ್ನಶ್ರೀಚ್ಚಾನದಂಥವರು ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶದ ಖ್ಯಾತಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅರಿಸ್ಟಾಟಲ್‌ನ ಪೊಯೆಟಿಕ್ಸ್ ಆದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶಕ್ಕೆ ಇರುವಷ್ಟು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು, ಅನುವಾದಗಳು ಬೇರೆ ಯಾವ ಕೃತಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂಥದೊಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಆಗ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ಭಾಮಹನ ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರವನ್ನೂ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿದವನು ಶ್ರೀವಿಜಯ.

ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಮನೆತನದ ಅಮೋಘವರ್ಷ ನೃಪತುಂಗನ ಆಳಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೧೪-೮೭೭) ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ದೊರೆತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯದಾದರೂ ಅದರ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಈ ಕೃತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದಿವೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಕರ್ತೃ ಯಾರು ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಈ ಚರ್ಚೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ವ್ಹಂದ್ಯವಾಗಿ ಕರ್ತೃತ್ವ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಲು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಖಚಿತ ಆಧಾರಗಳಿಲ್ಲ. ನೃಪತುಂಗನು ಕವಿರಾಜ 'ಮಾರ್ಗ'ಕಾರನೇ ಹೊರತು ಕರ್ತೃವಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಈಗ ಮಾನ್ಯವಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕೃತಿ ನೃಪತುಂಗ ದೇವಾನುಮತದಿಂದ ಶ್ರೀವಿಜಯಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕೈಸೇರಿದೆ ಎಂಬುದೇ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಭಾವ್ಯವೆನಿಸಿದೆ.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಕೇವಲ ಒಂದು ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಸ್ತ್ರಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಲು ಮಾತ್ರ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿಯಲ್ಲ. ಈ ಮಹತ್ತ್ವದ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬೆಲೆಕಟ್ಟುವ ಅನೇಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದಿವೆಯಾದರೂ ಅದರ ಸಮಗ್ರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ವಿವೇಚನೆ ಇನ್ನೂ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಹಾಗೆ ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಜನಸಮುದಾಯ, ಶೈಲಿ, ರಸ, ಅಲಂಕಾರ, ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಮೂಲಭೂತ ಭಾಷೆ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕಭಾಷಾಭೇದಗಳು, ಧರ್ಮ, ಇತಿಹಾಸ, ಛಂದಸ್ಸು ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ, ವಿವೇಚಿಸುವ, ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಕೃತಿ

ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ವಿಶದವಾಗಿ, ಸವಿವರವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ಬೆಳಕನ್ನು ಕಂಡಿವೆ. ಆದರೆ ಭಾರತದಂಥ ವಿಸ್ತಾರವಾದ, ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ದೇಶದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಗಳ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತನ ಮಂಥನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ, ದೇಶೀಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬಳಸಿ, ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿರುವುದು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ವಿಶೇಷ.

ಇಂಥದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟಕೃತಿ ಹೊರ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯವಾಗಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ಇದರ ಪ್ರಾಚೀನತೆ, ವೈವಿಧ್ಯ, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ, ನಾಡಿನ ಮೇಲೆ ಅಭಿಮಾನ, ಉದಾಹರಣೆಗಳ ನಿರೂಪಣೆ, ಆಲಂಕಾರಿಕ ರಚನೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಪರಿಚಯವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಂದಲ್ಲ, ಹಲವು ಅನುವಾದಗಳು, ಹಲವು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ.

ವಿಷಯಸೂಚಿ

ಪ್ರಥಮಪರಿಚ್ಛೇದ

ದೋಷಾದೋಷಾನುವರ್ಣನನಿರ್ಣಯಂ

ಮಂಗಳಾಚರಣೆ ೧-೩
 ಪೂರ್ವಕವಿಪ್ರಶಂಸೆ ೪
 ನೃಪತುಂಗನ ಆಸ್ಥಾನ ೫-೬
 ಅಪಂಡಿತರ ಸ್ವಭಾವ ೭-೮
 ಕಾವ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ೯-೧೦
 ಸುಕವಿ-ಕುಕವಿ ೧೧-೧೨
 ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ೧೮-೨೧
 ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ ೨೨-೨೪
 ಗದ್ಯಕಥಾ ೨೭
 ಪಾಂಡಿತ್ಯ ೨೮
 ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯ ಕವಿಗಳು ೨೯-೩೨
 ಚತ್ತಾಣ-ಬೆದಂಡೆ ೩೩-೩೫
 ಕನ್ನಡನಾಡು-ಜನ ೩೬-೪೨

ಕಾವ್ಯದೋಷಗಳು ೪೩-೪೫
 ಕನ್ನಡ ದೇಸಿ ೪೬-೫೦
 ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳ ಬೆರಕೆ ೫೧-
 ೬೧
 ಕಾವ್ಯದೋಷಗಳು ೬೨-೭೦
 ಇತರ ದೋಷಗಳು (ಹದಿನಾರು)
 ೬೯-೭೦
 ಯತಿ ೭೧-೭೭
 ಅರ್ಥಶೂನ್ಯ ಮತ್ತು ಇತರ
 ದೋಷಗಳು ೭೮-೧೧೨
 ಕಾರಕಾದಿ ಇತರ ದೋಷಗಳು
 ೧೧೩-೧೪೨
 ಉಪಸಂಹಾರ ೧೪೩-೧೫೦

ದ್ವಿತೀಯಪರಿಚ್ಛೇದ

ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರವರ್ಣನನಿರ್ಣಯಂ

ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳ ಪ್ರಯೋಗ
 ವಿಧಿ ೪-೮
 ಪ್ರಾಸವಿಚಾರ ೩೦-೪೫
 ಮಾರ್ಗಗತಿವಿಚಾರ ೪೬-೫೦
 ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಮಾರ್ಗಗಳು ೫೧-
 ೬೫
 ನಿಬಿಡ ಮತ್ತು ಶಿಥಿಲ
 ಬಂಧಗುಣಗಳು ೬೬-೯೭
 ರಸವಿಶೇಷಗಳು ೯೮-೧೦೧

ಮಾರ್ಗಾನುರೂಪಪದಪ್ರಯೋಗ
 ೧೦೨-೧೧೧
 ದುಷ್ಕರಕಾವ್ಯಬಂಧಗಳು ೧೧೧-
 ೧೧೪
 ಗತಪ್ರತ್ಯಾಗತ ೧೧೪-೧೧೯
 ಗೂಢಚತುರ್ಥ ೧೨೦
 ಏಕಾಕ್ಷರ ೧೨೧
 ದ್ವ್ಯಕ್ಷರ ೧೨೨
 ಅತಾಲವ್ಯ ೧೨೩-೧೨೪
 ನಿರೋಷ್ಯ ೧೨೫

ಸರ್ವತೋಭದ್ರ ೧೨೬
 ನಿರುತ್ತರ ೧೨೭
 ಗೋಮೂತ್ರಿಕಾಬಂಧ ೧೨೮
 ಯಮಕ ೧೨೯-೧೩೮
 ಅರ್ಧಭ್ರಮಣ ೧೩೯
 ಮುರಜಬಂಧ ೧೪೦
 ಕ್ರಿಯಾಗೋಪಕ ೧೪೧
 ಚಕ್ರಬಂಧ ೧೪೨
 ಪ್ರಹೇಳಿಕೆ ೧೪೩-೧೪೪

ಭಾವೆ ೧೪೫
 ನುಸುಳ್ ೧೪೬
 ಅಸ್ವಷ್ಟಾಕ್ಷರ ೧೪೭
 ವರ್ಣವ್ಯತ್ಯಯ ೧೪೮
 ಬಿಂದುಚ್ಯುತಕ ೧೪೯
 ಒರ್ನುಡಿ ೧೫೦
 ವರ್ಣಚ್ಯುತಕ ೧೫೧
 ಸಮಸ್ತಕ ೧೫೨
 ಉಪಸಂಹಾರ ೧೫೩-೧೫೫

ತೃತೀಯಪರಿಚ್ಛೇದ ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಪ್ರಕರಣಂ

ಜಾತಿ (ಸ್ವಭಾವೋಕ್ತಿ) ೬-೧೧
 ರೂಪಕಾಲಂಕಾರ ೧೨-೨೭
 ಅರ್ಥಾಂತರ(ವಿ)ನ್ಯಾಸ ೨೮-೩೮
 ವ್ಯತಿರೇಕ ೩೯-೪೮
 ಯಥಾಸಂಖ್ಯೆ ೪೯-೫೨
 ದೀಪಕ ೫೩-೫೮
 ಉಪಮೆ ೫೯-೯೦
 ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ೯೧-೯೪
 ಸದೃಶಯೋಗಿತಾ ೯೫-೯೯
 ಆಕ್ಷೇಪ ೧೦೦-೧೦೭
 ಶ್ಲೇಷ ೧೦೮-೧೧೩
 ಉತ್ತೇಕ್ಷೆ ೧೧೪-೧೧೬
 ಸೂಕ್ಷ್ಮ ೧೧೭-೧೧೯
 ವಿಶೇಷ ೧೨೦-೧೨೨
 ಸಮಾಹಿತ ೧೨೩-೧೨೫
 ಸಮಾಸೋಕ್ತಿ ೧೨೬-೧೩೦
 ಪರ್ಯಾಯೋಕ್ತಿ ೧೩೧-೧೩೩
 ವಿರೋಧ ೧೩೪-೧೩೭
 ಅಪ್ರಸ್ತುತಪ್ರಶಂಸೆ ೧೩೮-೧೪೦
 ನಿದರ್ಶನ ೧೪೧-೧೫೩
 ಸಹೋಕ್ತಿ ೧೫೪-೧೫೫

ಸಂಕೀರ್ಣ ೧೫೬
 ಪರಿವೃತ್ತಿ ೧೫೮-೧೫೯
 ವ್ಯಾಜಸ್ತುತಿ ೧೬೦-೧೬೨
 ಹೇತೂಕ್ತಿ ೧೬೩-೧೬೭
 ವಿಭಾವನೆ ೧೬೮-೧೬೯
 ಲೇಶ ೧೭೦-೧೭೨
 ಉದಾತ್ತ ೧೭೩-೧೮೧
 ಅಪಹ್ನುತಿ ೧೮೨-೧೮೬
 ರಸವದಲಂಕಾರ ೧೮೭-೧೯೭
 ಊರ್ಜಿತ ೧೯೮-೧೯೯
 ವ್ಯಾವೃತ್ತಿ ೨೦೦-೨೦೨
 ಪ್ರಿಯತರ ೨೦೩
 ಆಶೀರಲಂಕಾರ ೨೦೪-೨೦೬
 ಭಾವಿಕ ೨೦೭
 ಧ್ವನ್ಯಲಂಕಾರ ೨೦೮
 ಮಹಾಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ ೨೦೯-೨೧೭
 ನೃಪತುಂಗಸಭಾಸದರು ೨೧೮-
 ೨೨೪
 ಕೃತಿಕರ್ತೃಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ೨೨೫-
 ೨೩೧